

6.10.2004

868/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijä Kristian Holman

POLIISIRIKOSASIAN TUTKINNANJOHTAJANA TOIMIVAN SYYTTÄJÄN TOIMIVALTA

1
KANTELU

A arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 25.3.2004 osoittamassaan kirjeessä Kajaanin kihlakunnan kihlakunnansyyttäjä B:n tutkinnanjohtajana tekemään päätöstä jättää esitutkinta toimittamatta A:n rikosilmoituksen johdosta.

A katsoi, että kihlakunnansyyttäjä B oli perustellut päätöksensä virheellisesti sillä, että tapauksessa ei olisi näyttönä muuta kuin "A:n esittämä väite", kun taas A:n mukaan tapahtumalle olisi löytynyt kolme todistajaa.

3
RATKAISU

3.1
Tapahtumat

A teki 13.2.2004 ilmoituksen poliisille epäilystä kunnianloukkausrikoksesta, josta kirjattiin Oulun kihlakunnan poliisilaitoksella ilmoitus - - -

Poliisin laatima ilmoitus on sisällöltään kokonaisuudessaan seuraavanlainen: "*A ilmoitti, että X-niminen poliisi on häntä nimittänyt huumeidieriksi ravintolassa usean henkilön kuullen. X:n seurassa oli rikospoliisi, jonka nimi ei ole hänen tiedossaan. Hän ei osallistunut nimittelyyn. A ei ollut nauttinut alkoholia. X ja hänen kaverinsa olivat juoneet muutaman grogin. Annettiin ilmoitusjäljennös*".

Koska kysymyksessä oli poliisin epäilyksi tekemä rikos eli ns. poliisirikosasia, oli asian tutkinnanjohtajaksi nimetty esitutkintalain 14 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla syyttäjä, tässä tapauksessa Kajaanin kihlakunnanviraston syyttäjä osaston kihlakunnansyyttäjä B.

Kihlakunnansyyttäjä B oli poliisirikosasian tutkinnanjohtajana 22.3.2004 päättänyt, ettei asiassa ollut syytä epäillä rikosta ja ettei asiassa näin ollen toimiteta esitutkintaa A:n poliisille tekemän ilmoituksen johdosta. Asiassa ei suoritettukaan mitään tutkintatoimenpiteitä.

B perusteli päätöstään seuraavasti: *"Esitutkintalain 2 §:n nojalla esitutkinta on toimitettava, kun tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Ratkaisu "syytä epäillä" -kynnyksen ylittymisestä on tapauskohtainen. Kynnys ylittyy, kun asioita huolellisesti harkitseva henkilö päätyy tällaiseen tulokseen havaintojensa perusteella (HE 14/85). Esitutkintaa ei voida toimittaa, ellei ole olemassa ulkoisesti havaittavia tosiseikkoja, jotka tukevat väitettyä rikosepäilyä. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei oikeuta aloittamaan esitutkintaa (ApulaisOKA 604/1/99). Koska tässä tapauksessa ei ole kuin A:n esittämä väite X-nimisestä poliisista, ei tämä väite ylitä esitutkinnan aloittamiskynnystä".*

Kantelussaan eduskunnan oikeusasiamiehelle A kertoi myös mainitun X-nimisen poliisin käyneen häneen kiinni ja lyöneen häntä kasvoihin. Tätä tapahtumaa ei kuitenkaan ole kirjattu poliisille tehtyyn ilmoitukseen.

3.2

Kannanotto

Näkemykseni mukaan asiassa on ensinnäkin kiinnitettävä huomiota kihlakunnansyyttäjä B:n poliisirikosasian tutkinnanjohtajana tekemän päätöksen sisältöön. Toiseksi on arvioitava, jättääkö B:n päätös sisältönsä perusteella avoimeksi sen mahdollisuuden, että asiassa olisi syytä epäillä jonkun muun kuin poliisimiehen syyllistyneen rikokseen vai sulkeeko se rikosepäilyn kokonaan pois. Lisäksi on pohdittava, miten tutkinnanjohtajan toimivan syyttäjän tulisi menetellä, jos näyttää, että alun perin poliisirikoksena tutkitussa asiassa mahdollinen rikoksesta epäilty ei olekaan poliisimies.

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Jos poliisi harkintansa perusteella päätyy siihen, ettei ole syytä epäillä rikosta tehdyksi, esitutkintaa ei saa toimittaa. Lain käyttämä sanamuoto "syytä epäillä" jättää poliisille yksittäistapauksissa harkintavaltaa. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan tai siihen, että jo aloitettu esitutkinta suoritetaan loppuun ja saatetaan syyttäjän syyteharkintaan. Tässä tapauksessa tätä poliisille yleensä kuuluvaa harkintavaltaa on käyttänyt tutkinnanjohtaja ksi määrätty kihlakunnansyyttäjä.

Esitutkintalain 14 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtajana on pakkokeinolain 1 luvun 6 §:ssä mainittu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pykälän 2 momentin mukaan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa kuitenkin aina virallinen syyttäjä lukuun ottamatta rikesakkoasiana ja rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltäviä asioita.

Vaikkakin syyttäjä on pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n 2 kohdan mukaan (1 kohdassa mainittujen poliisimiesten ohella) ns. pidättämiseen oikeutettu virkamies, on syyttäjän toimivalta toimia tutkinnanjohtajana poliisin toimittamassa esitutkinnassa rajattu koskemaan ainoastaan esitutkintalain 14 §:n 2 momentin

tarkoittamaa poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkintaa. Myös yleisistä syyttäjistä annetun lain 1 §:stä ilmenevät syyttäjälle kuuluvat tehtävät osaltaan rajaavat ns. tavanomaisten rikosten tutkinnanjohtajatehtävät syyttäjien toimivallan ulkopuolelle.

Valtakunnansyyttäjänviraston antaman poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajuutta koskevan ohjeen (VKSV:2002:1) mukaan tutkinnanjohtajana toimivalla syyttäjällä on tutkinnanjohtajan valtuudet vain siltä osin kuin asia koskee poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta. Ohjeen mukaan, mikäli asiaan kuuluu muita rikoksesta epäiltyjä, tutkinnanjohtajana tulisi tältä osin toimia poliisimies.

Kihlakunnansyyttäjä B:n tekemän päätöksen perusteluista on todettavissa, että asiassa ei hänen näkemyksensä mukaan ollut olemassa riittävästi näyttöä esitutkintakynnyksen ("syytä epäillä") ylittymiseksi. B on todennut, ettei asiassa ollut perusteena "kuin A:n esittämä väite X-nimisestä poliisista", eikä tämä esitetty väite sellaisenaan riittäisi ylittämään esitutkintakynnystä. Poliisin laatimaan ilmoitukseen on kirjattu kuitenkin, että A:n rikoksena pitämä teko oli tapahtunut "usean henkilön kuullen".

B on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä kertonut tehneensä päätöksensä ns. poliisirikosasiassa arvioiden sitä, onko tehdyn ilmoituksen perusteella ollut syytä epäillä poliisimiehen syyllistyneen rikokseen. B:n selvityksen mukaan A:n tekemän ilmoituksen perusteella "ei ole ollut olemassa sellaisia todennäköisiä syitä muun henkilön (siviilin) syyllisyyden tueksi, että asiassa olisi tullut pyytää esitutkinnan toimittamista syyttäjän ominaisuudessa".

Apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossa todetaan tältä osin seuraavasti:
"Näkemykseni mukaan kihlakunnansyyttäjä B:n olisi tullut selvittää ennen esitutkinnan toimittamista jättämistä koskevan päätöksen tekemistä, onko paikalla olleiden henkilöllisyys todennettavissa ja onko heillä tietoa väitetystä kunnianloukkauksesta. Varsinainen toimivalta tutkinnan johtajuuteen alkaa vasta tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän tehtyä päätöksensä esitutkinnan suorittamisesta. Syyttäjällä on toimivalta suorittaa tiedonhankintaa poliisimieheen kohdistetusta rikosväitteestä voidakseen arvioida, ylittyykö esitutkintalain 2 §:ssä tarkoitettu syytä epäillä kynnys. Käytännössä poliisi on tehnyt tällaisia tiedusteluja tutkinnanjohtajaksi määrätyn syyttäjän pyynnöstä. Mikäli alustavien puhuttelujen perusteella näyttöä olisi ollut saatavilla, olisi asiassa tullut suorittaa esitutkinta".

Yhdyn apulaisvaltakunnansyyttäjän näkemykseen siitä, että asiassa olisi ilmi tulleiden seikkojen perusteella tullut tehdä vähintäänkin alustavia puhutteluja tai niitä vastaavia tiedusteluja ennen esitutkinnan toimittamista jättämistä koskevan päätöksen tekemistä – riippumatta siitä, olisiko tekoon syyllistynyt poliisimies vai yksityishenkilö.

Näkemykseni mukaan B:n asiassa tekemän päätös onkin perustunut puutteellisiin tosiasiatietoihin, kun otetaan huomioon ne tiedot, joita poliisin laatiman ilmoituksen valossa olisi ollut mahdollista hankkia. Ilmoituksesta käy

ilmi, että väitetylle rikokselle olisi ollut olemassa silminnäkijöitä, mutta B on tulkinnut asian siten, ettei asiassa ollut saatavissa muuta selvitystä kuin A:n poliisille esittämä oma väite rikoksen tapahtumisesta.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan todennut seuraavaa: "*Mikäli alustavissa puhutteluissa olisi ilmennyt, että väitettyyn kunnianloukkausrikokseen (ja kantelussa myös pahoinpitelyyn) epäilty X olisikin vastoin A:n kertomaa ollut siviilihenkilö, tutkinnanjohtajana toimivalla syyttäjällä ei olisi ollut toimivaltaa päättää tutkintatoimenpiteistä. Asia on tällöin siirrettävä epäilyn rikoksen tekopaikan poliisin käsiteltäväksi. Tällöin poliisi suorittaa normaalissa järjestyksessä arvion esitutkintakynnyksen ylittymisestä*".

Kihlakunnansyyttäjä B:n päätös vaikuttaisi kuitenkin sisältävän myös sen (yleisen) kannanoton, onko asiassa ylipäätään syytä epäillä rikosta (kenenkään tekemäksi). Päätöksen perusteella saa sen vaikutelman, että B on päätöksessään ottanut kantaa asian rikosoikeudelliseen arviointiin esitutkintakynnyksen ylittymisen osalta ylipäänsä eikä ainoastaan poliisirikostutkinnan tarpeen näkökulmasta.

Esitutkintalain säännösten ja erityisesti valtakunnansyyttäjän antaman ohjeistuksen valossa tämän kaltaisen päätöksen tekeminen ei kuulu syyttäjälle hänen toimiessaan poliisirikosasian tutkinnanjohtajana.

Tässä tapauksessa rikosvastuun toteuttaminen olisi käsitykseni mukaan edellyttänyt, että kihlakunnansyyttäjä B olisi suorittanut asian johdosta lisäselvityksiä tai siirtänyt asian poliisin tavanomaisessa järjestyksessä käsiteltäväksi.

Katson kihlakunnansyyttäjä B:n tehneen virheellisen ratkaisun päättämällä selvityksen valossa puutteellisten tietojen nojalla, ettei asiassa ollut syytä epäillä rikosta. B:n olisi kysymyksessä olevassa tapauksessa ainakin tullut hankkia lisäselvitystä päätöksensä perustaksi, kun sitä poliisin laatiman ilmoituksen perusteella ilmeisestikin oli saatavissa. Kun asiaan on osaltaan saattanut vaikuttaa syyttäjän tavanomaisen tehtävän ja tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän tehtävän yhteensovittamisessa ilmenneet ongelmat, tydyn siihen, että saatan käsitykseni B:n menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä mainitun käsitykseni kihlakunnansyyttäjä B:n tietoon vastaisen varalle. Tässä tapauksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös valtakunnansyyttäjälle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.
